

Socialdepartementet

103 33 STOCKHOLM

Remiss: Grundpension – Några anslutande frågor (SOU 2020:32)

Socialdepartementet har skickat ut en remiss gällande förslag till förändrad grundpension – några anslutande frågor. Umeå kommun har utsetts som remissinstans.

Riktålder för grundpension

Umeå kommun ser det som rimligt och naturligt att riktålder för pension införs även för grundpension. Detta utifrån riksdagens beslut om riktålder i gällande pensionssystem. Vidare är den tidsplan som föreslås för övergångslösning rimlig med införande 1 september 2021, tillämpning 1 januari 2022 och övergångsbestämmelser som förändras 2023 och 2026. Övergångsbestämmelserna anknyter till beslutade höjningarna av de pensionsrelaterade åldersgränserna som pensionsgruppens partier kom överens om den 14 december 2017 och det bör ses som rimligt att dessa träder i kraft vid de tidpunkter som följer av den överenskommelsen (avsnitt 7.1)

Försäkringstid

Umeå kommun anser att utredningens förslag om att ha motsvarande försäkringstid för beräkning till grundpension och omställningspension som nuvarande garantipension är rimligt (avsnitt 4.5). Det innebär att för personer födda år 1938 eller senare ska försäkringstid kunna tillgodoräknas i åldersintervallet 25–64 år och med som längst 40 år. Som försäkringstid ska dock även få räknas tid mellan 16 och 24 års ålder, om såväl bosättningstid som PGI eller PGBSA med minst ett inkomstbasbelopp då har tillgodoräknats. Detta ger möjlighet att tillgodoräkna individer försäkringstid från 16 år med relativt små inkomster.

Ett nytt grundskydd ska införas inom sjukersättningen och aktivitetsersättningen

Umeå kommun ställer sig positiv till att införa ett nytt grundskydd som ersätter nuvarande sjuk- och aktivitetsersättning. Särskilt positivt är utredningens syfte i denna del med förmånen, att den inte endast ska tillgodose den försäkrades grundläggande försörjningsbehov utan den ska tillförsäkra en rimlig levnadsstandard som i princip täcker alla normala konsumtionsbehov, med undantag för bostadskostnaden. Det har mot den bakgrunden inte ansetts finnas behov av en löpande strikt behovsprövning på samma sätt som det gör för de förmåner – exempelvis det kommunala försörjningsstödet – som har till syfte att utgöra den lägsta skyddsnivån i välfärdssystemet.

Umeå kommun delar vidare utredningens ställningstagande att det inte framstår som önskvärt att sänka förmånsnivåerna eller att genomgripande göra om förmånen till exempelvis en absolut lägstanivå med starka inslag av socialt bistånd. För att inte grundskyddet ska närma sig karaktären av ett försörjningsstöd framstår det som angeläget att det även framöver inte bör vara så strikt behovsprövat och att det bör ge uttryck för en mera allmän välfärd. I denna del ser Umeå kommun förslaget om grundskydd som ett bra förslag och att inte införa en skydd med miniminivå eller en hybridförmån (avsnitt 6.2)

Dock måste regeringen beakta att det för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning inte finns något anpassat stöd såsom det för ålderspensionärer finns äldreförsörjningsstöd (avsnitt 8.4) De är därför i högre grad hänvisade till ekonomiskt bistånd om grundersättningen blir låg. Dock kan man ha rätt till bostadstillägg och bostadsbidrag som till viss del kan kompensera för en lägre grundersättning. Men den sammanlagda ersättningsnivån blir i många fall betydligt lägre än med dagens regler. Dessa personer kan komma att bli beroende av ekonomiskt bistånd, vilket i första hand drabbar kommunerna.

Rätt till grundersättning

Förslaget i utredningen om rätt till grundersättning där denna samspelar med en inkomstrelaterad ersättning är positivt. Det innebär att grundersättning inte endast kommer att utgå till dem som inte har rätt till någon inkomstrelaterad ersättning – även de som får en inkomstrelaterad ersättning kommer att kunna få en viss grundersättning, beroende på försäkringstidens längd och storleken av den inkomstrelaterade avsnitt (6.3)

Bosättningstid i tidigare hemland ska inte få tillgodoräknas som försäkringstid

Utredningen föreslår att bosättningstid i ett tidigare hemland inte ska få tillgodoräknas som försäkringstid för grundpension, för omställningspension i form av grundpension och för grundskyddet inom sjukersättning och aktivitetsersättning. Utredningen gör i sammanhanget bedömningen att regeringen bör överväga att utreda hur försörjningen bör lösas för dem som har en långvarigt nedsatt arbetsförmåga men som inte kan få sitt försörjningsbehov tillgodosett genom sjukersättningens och aktivitetsersättningens grundskydd.

I utredningen skrivs utifrån detta, att i enlighet med utredningsdirektiven har en analys gjorts om konsekvenserna för kommunerna utifrån storleken på flyktningmottagandet. Det bedöms inte att påverkan på enskilda kommuner utifrån om de har haft ett högt eller lågt flyktningmottagande bör bli stor.

Umeå kommun delar inte denna bedömning. I avsnitt 8.2.5 antas de kommunala skatteintäkterna öka med drygt 2 miljoner kronor införandeåret. Samtidigt minskar också behovet av ekonomiskt bistånd marginellt. Därutöver bedöms förslaget inte ha några konsekvenser för kommunerna. Umeå kommun har i detta en avvikande uppfattning. Det finns en uppenbar risk att försörjningsbördan kan öka för kommunerna i form av försörjningsstöd, administration med mera. Kommunens uppfattning är att regeringen måste föreslå en lösning där inte kostnaderna för kommunerna riskerar att öka och där kommunerna får ta ansvaret för ökade kostnader sammantaget. Frågan om tillgodoräknande av bosättningstid för dem som har långvarigt nedsatt arbetsförmåga men som inte kan få sitt försörjningsbehov tillgodosett genom sjukersättningens och aktivitetsersättningens grundskydd måste lösas.

Enskilda effekter

I utredningens avsnitt 8.3.2 beräknas att för kvinnorna blir den månatliga grundpensionen i genomsnitt 6 200 kronor lägre än med befintlig reglering och för männen är motsvarande siffra 3 800 kronor. Den tillgodoräknade försäkringstiden minskar mer för kvinnor än för män, i genomsnitt från 39 år med nuvarande regler till 14 år enligt förslaget. Motsvarande uppgift för männen är från 38 år till 21 år. Att minskningen av grundpensionen blir högre för kvinnor än män beror därmed både på att försäkringstiden minskar mer och att kvinnorna i genomsnitt har en högre grundpension än männen. Vidare är antagandet att den individuella disponibla inkomsten blir i genomsnitt cirka 2 000 kronor lägre per månad för både kvinnor och män än den skulle ha blivit med nuvarande reglering. Trots att grundpensionen påverkas mer för kvinnor än för män är alltså påverkan på den individuella disponibla inkomsten lika stor. Det beror på att männen i

genomsnitt har högre andra inkomster (som inkomstpension och arbetsinkomst) och mindre grundpension, medan kvinnor har så pass låga inkomster att de i högre grad kompenseras av andra grundskyddsförmåner. Umeå kommun är bekymrad över effekter för den enskilde, även om det inte är fråga om mer än ca 1 300 individer det första året. För personer i dessa inkomstskick är 2 000 kr mindre i disponibel inkomst en väsentlig minskning som kan leda till svårigheter att klara försörjningen. Vidare framgår av figur 8.6 att för de 20 procent som har lägst inkomster leder förslaget till att den ekonomiska standarden blir knappt 7 procent lägre. Detta kan sin tur kan belasta kommunerna ytterligare. Detta gäller även beräkningar på långsiktiga effekter för enskilda (avsnitt 8.4). Regeringen måste överväga att förstärka ekonomin för dessa 20 % med statliga medel.

Det ska inte vara möjligt att som försäkringstid för grundpension räkna den försäkringstid som har legat till grund för sjukersättning.

Umeå kommun ser det som rimligt att det blir samma villkor och beräkningsgrund för grundpension oavsett omfattning av sjukersättning som utgått. I nuvarande system har de med hel sjukersättning fått en förmånligare garantipension jämfört med de som haft partiell sjukersättning.

Det finns dock ett problem med detta förslag. Utredningen beskriver att individer med sjukersättning undantagslöst kommer att få ett lägre belopp med föreslagna grundpension jämfört med nuvarande garantipension. I exemplet i avsnitt 8.4, var det år 2019 drygt tre procent (cirka 1 000 personer) som nybeviljades garantipension och som fick pensionen beräknad utifrån den försäkringstid som hade gällt för personens tidigare sjukersättning. Vissa personer skulle få ett betydligt lägre belopp med föreslagen grundpension. Utredningen skriver att det rör sig om ett mindre antal personer och vidare att det finns möjlighet att för dessa personer att få ett äldreförsörjningsstöd. Umeå kommun vill särskilt betona vikten av att regeringens förslag innehåller en sådan lösning med äldreförsörjningsstöd så att inte kommunerna i dessa fall måste gå in med försörjningsstöd eller andra ekonomiska åtgärder, även om det inte är ett stort antal individer. Det är inte rimligt att personer som uppnår pensionsålder ska behöva förlita sig på försörjningsstöd och inte heller att kommunerna ska bära denna kostnad.

Ekonomisk effekt för kommunerna

I avsnitt 8.3.6 beskrivs den ekonomiska effekten för kommunerna. Utredningen menar att kostnaden ökar över tid till följd av att nya personer som omfattas av den nya regleringen nybeviljas ersättningarna. Med tanke på att kostnaden är utspridd över landets kommuner är effekten förhållandevis liten.

Umeå kommun menar att effekten inte är förhållandevis liten. Av tabell 8.5 framgår att kostnaderna för kommunerna beräknas öka till 127 miljoner kr år 5. Detta ger i snitt ca 2 miljoner kr per kommun i ökad kostnad. För små kommuner blir detta kännbart, även om ökningen blir mindre. I en kommun av Umeås storlek blir sannolikt ökningen betydligt större. Om ökningen exempelvis blir 10 miljoner kr är detta inte en förhållandevis liten effekt.

Hans Lindberg
Kommunstyrelsens ordförande

Margaretha Alfredsson
Stadsdirektör